

ZAMONAVIY TA'LIM JARAYONIDA TADQIQOTCHILIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI

Murodova Zarina Rashidovna

Buxoro davlat texnika universiteti

Zoirova Aziza Irgashevna

Buxoro davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim jarayonida tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishning didaktik vositalari va innovatsion texnologiyalarining ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotchilik faoliyatining mohiyati, uni tashkil etishning pedagogik asoslari hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, loyihaviy ta'lim, muammoli ta'lim, interaktiv metodlar va raqamli texnologiyalarning talabalarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy tafakkuri va ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning samarali usullari tavsiflangan.

Kalit so'zlar: tadqiqotchilik faoliyati, didaktik vositalar, innovatsion texnologiyalar, kompetensiya, raqamli ta'lim, interaktiv metodlar, loyihaviy ta'lim, muammoli ta'lim, pedagogik texnologiyalar, mustaqil ta'lim.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация: В данной статье раскрывается значение дидактических средств и инновационных технологий развития исследовательских компетенций в современном образовательном процессе. Проанализированы сущность исследовательской деятельности, педагогические основы её организации, а также её роль в повышении эффективности образования. Кроме того, раскрыто значение проектного обучения, проблемного обучения, интерактивных методов и цифровых технологий в развитии самостоятельного мышления, критического мышления и навыков научного исследования у студентов. В статье описаны эффективные способы организации исследовательской деятельности на основе современных педагогических технологий.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, дидактические средства, инновационные технологии, компетенция, цифровое образование, интерактивные методы, проектное обучение, проблемное обучение, педагогические технологии, самостоятельное образование.

Kirish

Zamonaviy ilm-fan, texnika va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish, tanqidiy yondashuv hamda ijodiy muammolarni hal etish ko'nikmalariga ega mutaxassislarni tayyorlash alohida ahamiyat kasb etmoqda. Oliy ta'lim tizimida tadqiqotchilik faoliyati bo'lajak mutaxassisning kasbiy shakllanishining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Shu sababli talabalarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirish samaradorligi ko'p jihatdan zamonaviy didaktik vositalar va innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga bog'liq. An'anaviy bilim berish usullari bugungi jamiyat talablarini to'liq qondira olmaydi, chunki zamonaviy ta'lim faol bilish jarayoni, mustaqillik va shaxsning ijodkorligiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Shu munosabat bilan ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati ortib bormoqda.

Didaktik vositalar va innovatsion texnologiyalar tadqiqotchilik tafakkurini rivojlantirish, ilmiy izlanishga qiziqishni shakllantirish va kasbiy kompetensiyalarni takomillashtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Ular ta'lim jarayonini shunday tashkil etishga imkon beradiki, bunda talabalar nafaqat tayyor bilimlarni o'zlashtiradi, balki yangi ma'lumotlarni mustaqil ravishda izlaydi, tahlil qiladi va amaliyotda qo'llaydi.

Ta'lim jarayonida tadqiqotchilik faoliyatining mohiyati

Tadqiqotchilik faoliyati yangi bilimlarni izlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va obyektiv natijalarga erishishga qaratilgan bilish faoliyatining alohida turi hisoblanadi. Ta'lim jarayonida tadqiqotchilik faoliyati mustaqillik, mas'uliyat, tahliliy fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotchilik faoliyatining asosiy maqsadi talabalarda ilmiy bilish ko'nikmalarini shakllantirish, turli axborot manbalari bilan ishlash, ma'lumotlarni tahlil qilish va umumlashtirish, xulosalar chiqarish hamda o'z fikrini asosli himoya qilish malakalarini rivojlantirishdan iborat. Tadqiqotchilik faoliyati talabalarning intellektual salohiyatini rivojlantiradi, dunyoqarashini kengaytiradi va ilmiy faoliyatga barqaror qiziqishni shakllantiradi.

Kompetensiyaviy yondashuv sharoitida tadqiqotchilik faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy mutaxassis nafaqat nazariy bilimlarga, balki ularni nostandart vaziyatlarda qo'llash, kasbiy muammolarni mustaqil hal qilish va tez o'zgarayotgan sharoitlarga moslashish qobiliyatiga ham ega bo'lishi kerak.

Talabalarning tadqiqotchilik faoliyati bir necha bosqichlarni o'z ichiga oladi: muammoni qo'yish, tadqiqot maqsadi va vazifalarini belgilash, tadqiqot metodlarini tanlash, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, xulosalarni shakllantirish hamda natijalarni taqdim etish. Ushbu bosqichlarning har biri muayyan bilim, ko'nikma va malakalarni talab qiladi.

Tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishning didaktik vositalari

Didaktik vositalar ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, bilimlarni samarali o'zlashtirish va talabalarning bilish faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi materiallar, metodlar va vositalar majmuasidan iborat. Tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish jarayonida mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish va tahliliy faoliyatni rag'batlantiruvchi vositalar alohida ahamiyatga ega. Asosiy didaktik vositalarga o'quv qo'llanmalar, elektron ta'lim resurslari, multimedia materiallari, ilmiy maqolalar, virtual laboratoriyalar, interaktiv platformalar va raqamli ta'lim texnologiyalari kiradi. Ushbu vositalardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish va talabalarni tadqiqot jarayoniga faol jalb etish imkonini beradi. Elektron ta'lim resurslari samarali didaktik vositalardan biri hisoblanadi. Ular katta hajmdagi axborotdan foydalanish imkonini yaratadi, talabalarning mustaqil ishini tashkil etishga yordam beradi va axborotni izlash, tahlil qilish hamda qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Elektron kutubxonalar, ilmiy ma'lumotlar bazalari va ta'lim platformalari talabalarga zamonaviy ilmiy yutuqlarni o'rganish imkonini beradi. Multimedia vositalari ham katta ahamiyatga ega. Ular murakkab jarayon va hodisalarni vizuallashtirish orqali o'quv materialini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Prezentatsiyalar, videomateriallar, animatsiyalar va interaktiv modellar talabalarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Muammoli topshiriqlar va tadqiqot loyihalari ham muhim didaktik vositalardan hisoblanadi. Ular mustaqil muammo yechish, turli fikrlarni tahlil qilish va optimal qarorlarni topishga yo'naltirilgan. Loyiha faoliyati kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi va jamoada ishlash malakasini shakllantiradi.

Laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash, tajribalar o'tkazish va natijalarni tahlil qilish imkonini beradi. Amaliy faoliyat tadqiqotchilik tajribasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar. Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish tobora kengayib bormoqda. Ushbu texnologiyalar ta'lim samaradorligini oshirish va talabalar tadqiqotchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonini yanada moslashuvchan, interaktiv va individual ehtiyojlarga yo'naltirilgan shaklga keltiradi. Loyihaviy ta'lim texnologiyasi eng samarali innovatsion texnologiyalardan biri hisoblanadi. Mazkur texnologiya talabalarning muayyan muammoni hal qilish yoki ma'lum mahsulot yaratishga qaratilgan mustaqil faoliyatini tashkil etishni nazarda tutadi. Loyihaviy faoliyat tanqidiy fikrlash, ijodiy qobiliyatlar va tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Muammoli ta'lim texnologiyasi ham muhim o'rin egallaydi. Ushbu texnologiya muammoli vaziyatlarni yaratish va talabalarning bilish faolligini rag'batlantirishga asoslanadi. Muammoli topshiriqlarni bajarish jarayonida talabalar axborotni tahlil qilish, gipotezalar ilgari surish va asoslangan xulosalar chiqarishni o'rganadi.

Keys-metod texnologiyasi tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu metod kasbiy yoki ilmiy faoliyat bilan bog'liq aniq vaziyatlarni tahlil qilishga asoslanadi. Keyslar bilan ishlash tahliliy fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bugungi kunda raqamli ta'lim texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Onlayn platformalar, virtual laboratoriyalar, masofaviy ta'lim tizimlari va sun'iy intellektdan foydalanish ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi hamda zamonaviy ilmiy resurslardan foydalanishni ta'minlaydi.

Interaktiv ta'lim texnologiyalari ham tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Munozaralar, ishbilarmonlik o'yinlari, "aqliy hujum" usullari va guruhli loyihalar kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi va jamoaviy qaror qabul qilish malakasini shakllantiradi. Aralash ta'lim texnologiyasi an'anaviy va raqamli ta'lim shakllarini uyg'unlashtirish imkonini beradi. Bu esa talabalarning motivatsiyasini oshiradi, mustaqilligini rivojlantiradi va tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantiradi.

Tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishda o'qituvchining roli

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish sharoitida o'qituvchining roli ham o'zgaradi. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat bilim manbai, balki tashkilotchi, maslahatchi va yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchining asosiy vazifalaridan biri talabalarning bilishga bo'lgan qiziqishini va tadqiqotchilik motivatsiyasini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratishdir. Buning uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish va mustaqil ishlarni rag'batlantirish zarur. O'qituvchi yuqori darajadagi kasbiy kompetensiyaga ega bo'lishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni bilishi va raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalana olishi kerak. Talabalar faoliyatini boshqarish va ularga metodik yordam ko'rsatish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Shunday qilib, didaktik vositalar va innovatsion texnologiyalar talabalar tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning qo'llanilishi ta'lim sifatini oshirish, tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirish va kasbiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari talabalarni bilish jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularda mustaqil bilim olish va uni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi. Raqamli resurslar, loyihaviy ta'lim, muammoli metodlar va interaktiv texnologiyalar tanqidiy fikrlash, ijodiy qobiliyatlar va tadqiqotchilik faolligini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish zamonaviy axborot jamiyatida samarali faoliyat yurita oladigan raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Shu sababli didaktik vositalarni takomillashtirish va innovatsion

texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Министерство высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан. Концепция развития системы высшего образования Республики Узбекистан до 2030 года. — Ташкент, 2019.
2. John Hattie Visible Learning: The Sequel. — London: Routledge, 2023.
3. Linda Darling-Hammond Powerful Learning: What We Know About Teaching for Understanding. — San Francisco: Jossey-Bass, 2024.
4. UNESCO. Digital Learning and Transformation of Education. — Paris, 2023.
5. OECD. Future of Education and Skills 2030. — Paris, 2022.
6. Michael Fullan Deep Learning in a Digital Age. — New York: Teachers College Press, 2023.
7. Sugata Mitra The Future of Learning and Self-Organized Education. — London: Bloomsbury, 2022.
8. Innovative Technologies in Higher Education. — Cambridge: Cambridge University Press, 2024.